

Особливості моделювання художнього світу Марка Черемшини

УДК 801.82:821.161.2-32М.Черемшина
DOI: 10.31471/2304-7402-2024-20(74)-140-151

ВНУТРІШНЬОФОРМНА КЛЮЧОВА НОМІНАЦІЯ В ІНТЕГРУВАННІ ЗМІСТУ НОВЕЛИ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ «ПИСАНКИ»

Марія Голянич

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: mariia.holianych@pnu.edu.ua*

У статті охарактеризовано семантику та функційне навантаження внутрішньоформної номінації ключового слова з яскраво вираженою внутрішньою формою, що в тексті новели Марка Черемшини «Писанки» виступає важливим засобом інтегрування його змісту.

Проведене дослідження засвідчило: серед різних мовних засобів, що сприяють зв'язності тексту, розгортанню його оцінно-образного значення, вагома роль належить ключовому слову.

Значущість такої мовної одиниці у художньому тексті значно підсилюється, якщо складником її семантичної структури є внутрішня форма слова – концептуальна ознака, закріплена в ньому.

Включена у висловлення (через ключову номінацію), внутрішня форма засвідчує, як ставиться мовець до того, про що він говорить, показує, на реалізацію яких інтенцій комуніканта вона спрямована.

У статті доведено: ключова внутрішньоформна номінація писанки в однойменній новелі Марка Черемшини є значущим семантичним скріпом тесту, його оцінно-образним і когнітивним маркером, виразником прихованих ознак його буття.

Вагомість виділеної номінації полягає і в тому, що в досліджуваному тексті ця національно маркована мовна одиниця набуває додаткових смислових природжень, надаючи тексту цілісності та завершеності.

Об'єктом дослідження є внутрішньоформна ключова номінація, наявна в тексті новели Марка Черемшини «Писанки».

Предмет дослідження – семантика та функційне навантаження ключової внутрішньоформної номінації в тесті новели.

Мета дослідження – розкрити семантичну структуру ключового слова писанки та охарактеризувати його роль в тексті новели.

Ключові слова: внутрішньоформна номінація, внутрішня форма слова, зв'язність тексту, ключове слово, художній текст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Текст як «функціонально завершене мовне ціле»¹ може розглядатися в різних аспектах, один із яких – той, що розкриває роль мовних засобів у формуванні його зв'язності², змістової завершеності, комунікативно-прагматичної значущості, вибудовує його як багаторівневе утворення, здатне генерувати нові смисли.

Серед різних мовних засобів, завдяки яким текст постає як структурно-семантична єдність, когнітивна й оцінно-образна величина, особлива роль належить ключовій внутрішньоформній номінації, оскільки вона – це домінантне змістовиражальне полізначеннєве утворення, що окреслює напрям і характер розгортання теми тексту («веде» основні наративи); це слово (словосполучення, образно-метафоричний вислів), що в художньому тексті потенційно налаштоване на образотворення, актуалізацію прихованих пластів буття тексту.

Ключове слово – це носій не лише денотативного, але й метафорично-образного і символічного значень, сприяє у тексті макротематичній синкретизації його змісту.

Таке слово «містить у собі онтологічну заданість змісту (що є зображене в тексті?). Воно є стрижневим смисловим орієнтиром, який дозволяє читачеві розглядати текст як певну ієрархію значень – опорних смислових точок, що у функціональній взаємодоповнювальності вибудовують ту структуру й ту смислову цілісність, якою і є художній текст як дискурс»³.

¹ Ковалик І. І. Текст як об'єкт лінгвістичного аналізу. *Питання українського і слов'янського мовознавства*. Вибрані праці. Частина II. Упоряд. З. Терлак. Львів – Івано-Франківськ, 2008. С. 412.

² «Зв'язність тексту є однією з його суттєвих властивостей і виступає як результат взаємодії: логіки викладу, що відображає співвіднесеність явищ дійсності і динаміку їх розвитку; особливості організації фонетичних, лексико-семантичних і граматичних та інших засобів з урахуванням їх функціонально-стилістичного навантаження; комунікативного спрямування – відповідності мотивам, цілям, що зумовили виникнення даного тексту; композиційної структури (послідовність і розміреність частин, що сприяють вияву змісту) і, нарешті, самого змісту тексту, його внутрішнього смислу» (І. Ковалик. Там же. С. 413).

³ Голянич М. І. Внутрішня форма слова і дискурс: монографія. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2008. С. 60.

Вагомість такого слова в художньому тексті залежить і від того, наскільки його семантична структура збагачена внутрішньоформними відтінками, оскільки жива внутрішня форма в текстуальному просторі є потужним засобом смисло- й образотворення.

За своєю природою внутрішня форма слова є важливою не тільки при формуванні чуттєвого образу, вибудовуваного на асоціативному зв'язку; вона бере активну участь у формуванні мовцем судження про об'єкт сприйняття¹, і ця її онтологічна ознака актуалізується в тексті: з одного боку, вона спрямована на вираження певних образів, асоціацій, уявлень (в такому розумінні внутрішня форма ніби «екранізує» значення ключового слова на ширший контекст); з іншого – є важливим засобом увиразнення тих ознак зображеного об'єкта, які є значущими у вираженні змісту тексту, наданні йому цілісності, які формують цей об'єкт як образ, насажений не лише модальними напластуваннями, але й значеннями ядра відповідного об'єктивованого в тексті концепту.

При такому підході «внутрішня форма, крім фактичної єдності образу, дає ще знання цієї єдності...»².

Вона – це «центр образу, одна з його ознак, що домінує над усіма іншими...»³ Внутрішня форма слова засвідчує, як ставиться мовець до того, про що він говорить, які інтенції вкладаються ним у висловлення, у складі якого є слово з яскраво вираженою внутрішньою формою. Ця мовна величина у художньому тексті «підказує» читачеві (адресатові) ймовірний напрям, траєкторію руху тієї теми, яка маніфестована цим ключовим словом.

Внутрішня форма слова – це той компонент його лексичного значення, який є вагомим у процесах аперцепції. Поєднуючи довербальний і вербальний етапи пізнання, вона «показує, як уявляється людині її власна думка»⁴, який аксіологічний вимір вона може задавати у слові.

Це образне уявлення, яке О. О. Потебня кваліфікує як «відношення змісту думки до свідомості»⁵, у ключовому слові експресивізується, набуває нових відтінків, стаючи із лексичним значенням слова важливим архітектонічним засобом буття тексту.

Так, у новелі Марка Черемшини «Писанки»⁶ саме таким змістотвірним архітектонічним засобом тексту виступає ключова внутрішньоформна номінація писанка (*писанки*)¹.

¹ Потебня А. А. Мысль и язык. К.: СИНТО. 1993. С. 100 – 101.

² Потебня О. О. Естетика і поетика слова: Збірник. Пер. з рос., упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. Київ : Мистецтво, 1985. С. 34.

³ Потебня А. А. Там же. С. 74.

⁴ Потебня А. А. Там же. С. 74.

⁵ Потебня А. А. Там же. С. 74.

⁶ Марко Черемшина. Писанки. *Карби*. Київ: Дніпро. 1974. С. 174 – 178.

Значущість цієї лексеми полягає в тому, що вона – текстова і пред-текстова величина, семантичний скріп тексту, тісно пов'язаний з розвитком сюжетної лінії. Як емоційно-оцінний і когнітивний маркер новели, вона формує те смислове поле, у якому увиразненим стає конфлікт, імпліцитно закладений уже в першому реченні тексту:

Роман Мокан з верхів, голова читальні у Рогізні, виходив у живний четвер із судової зали розправ дуже приголомшений і розболений (с. 171).

Номінація *писанка* як смисловий домінуючий атрактор у тексті тут не вжита, але імпліцитно, пресупозиційно вона «присутня», оскільки в імплікатурному вимірі виступає одним із виразників тих концептів, які означаються як *Великдень*, «Великодній (Страсний, Білий, Великий, Живний, Чистий) тиждень»², «Живний четвер»³, які в українській етнокультурі мають символічне значення.

Тобто *писанка* як атрибут одного з найвеличніших свят, символ «джерела життя, усього живого», символ Великодня наділена «охоронними властивостями»⁴, здатна допомогти людині вистояти в складних життєвих ситуаціях, пережити те, що не було нею пройдено у власному досвіді; і в досліджуваному тексті (з погляду його сюжетного розгортання) в значеннєвих координатах, що передають емоційний стан мовця (Романа Мокана з верхів), саме *писанка* (*писанки*) є тим екзистенційним маркером, що переформатовує емоційно-когнітивний стан мовця, утверджуючи його у правильності здійсненого життєвого вибору.

Порівняймо: *приголомшений, розболений, зневірений, принижений, зраджений* односельцями (свідками) – таким постає головний герой у початкових сегментах тексту; і *втішений, просвітлений, радісний, непохитний, захоплений діями маленької писанкарки* й готовий, як і її батько (*дедя*), боротися за торжество правди – «за тону Україну»:

Так начеб дивився Мокан, як його темні гадки сідали воронам на крила й утікали від нього й пропадали десь межі мурами..., а на їх місці мерехтіли усміхнені писаночки із кошелика доньки Паладюкової й на

¹ Писанка – «розмальоване великоднє куряче або декоративне, звичайно, дерев'яне яйце // *перен.* Про що-небудь приємне, красиве... // *перен.* Вродлива дівчина, жінка... // *перен., знев.* Фарбована, розмальована, занадто яскраво вбрана жінка, дівчина...

• Як (мов, наче, ніби) писанка:

а) хто-небудь дуже строкатий або розмальований...;

б) дуже красивий, гарний (про будову, селище і т. ін.);

в) гарний на вроду, вродливий (звичайно про жінку, дівчину...) (Словник української мови. Т. VII, С. 339-340)

² Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра. 2006. С. 582.

³ «... здавна це день весняного очищення»; «всі головні справи треба було закінчити до Великого (Чистого) Четверга». (Жайворонок. Там же. С. 582).

⁴ Жайворонок. Там же. С. 582.

кримінальному мурі зоряними пальчиками виписували Паладюкову Україну... (с. 178).

У семантичному просторі всього тексту виділена внутрішньоформна номінація – вагомий когезійно-когерентний засіб інтегрування його змісту, який висвічує також «когерентність пізнання» (Бертран Рассел) дійсності самим персонажем: нова інформація, нові знання конституують інший характер сприйняття світу, внаслідок чого зображений часопростір розширюється, виходить за межі замкнутості, чужості, уособленням чого є кримінальний мур, – і за ним постає образ не лише Паладюкової, як сказано в тексті, але (імпліцитно) і його, Мокана, України.

Тобто відбулося буттєве прирощення смислу через повторну актуалізацію тих цінностей, які в судовій залі, здавалося, були втрачені, оскільки ті, за кого Роман заступався, відстоюючи їх права, відвернулися, відчужилися від нього, свідчачи не на його користь, фактично стали його ворогами¹.

Як бачимо, хоча в інтродуктивному фрагменті тексту новели внутрішньоформна номінація й не була представлена експліцитно, все ж приховано вона виступає тим екзистенційним знаком (з погляду зображення, передачі психологічного стану персонажа), що допомагає розкрити природу конфлікту, закладену в тексті, конфлікту, який викристалізовується через співвідношення реального (наявного буття), ознаками якого є *судова зала розправ, суд, шандарі, злісний, вїт, свідки*, – й очікуваного, того, на що Мокан сподівався, ідучи до судової зали; реального (дістав *«рік криміналу»*) – і того, що впродовж життя здійснювалося, було бажаним для Мокана і для всіх, хто перебуває у передвеликодньому часопросторі, виконуючи в Живний Четвер певні обрядодії, дотримуючись відповідних приписів, тим самим підтримуючи тяглість соціально-культурного досвіду села – традиційного підготування до цього Великого Дня (Великодня) і його святкування².

Переживаючи окреслений конфлікт, Роман Мокан умовно проектує своє існування на «потім» (що він робитиме потім, коли відбуде свій термін?). І це його «основне онтологічне переживання», «переживання

¹*«Найдужче топили його шандарі, а за шандарями злісний, а за злісним вїт, а за вїтом таки його свідки.*

– То ці вороги тановлять мене у бульбу, а мого адвокана замісило» (с. 74).

² Саме в Чистий Четвер (як правило) печуть паски (цієї традиції дотримуються й досі). Кожне село має свої обрядодії, регламентовані приписами *«шо варто і шо ни годіц:е робіти ў цей ден'»*. Наприклад, на Гуцульщині (с. Тюдів) дотепер збереглася обрядодія «Боханьці»: вранці дітей, які прийшли до оселі господаря («бохан'ч'ір'ї»), обдаровують «бохан'ц'ами» (тепер – солодощами), а *«дэкотрим д'ітем / тим / шо з бліш:оїі фам'іл'їіі / дайут за простібих і писанку»* (Голянич М. І. Мовний портрет села Тюдів. Словник. У 2-х т. Т. І. А – м. Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2018. С. 87-88.

тривалості і другого кроку, що передається словом «потім»¹, яке в тексті сфокусоване в таких міркуваннях:

Коби я тоту катушу ще пересидів, то абих видів, шо хлопа ріжут, ек вепря, то не обізвуся, бігме, ні... Ти сироті за нього жінку та й діти, а він з тебе кров хоче пити. То нарид? (с. 175).

Імпліцитне ймовірне «потім», закладене в наведеному вище тексті, що виражає високий ступінь емоційного напруження мовця, зумовлене реальністю того, що означене як «уже», «тут і тепер», що виявляє смислові площини несумісності розуміння й оцінок Моканом і його свідками події, що відбулася, тих умов, що їй передували, і наслідків, які вона спричинила.

Опозиція «він» (Мокан) і «вони» (свідки) розкривається в одній сюжетотвірній лінії через умовний експліцитно-імпліцитний діалог: говорять свідки-односельці; Романа відповіді – внутрішньомовленнєві, не озвучені, сповнені гіркою болю й розчарування:

Свідки обступили і потішають його, шо рік не вік, перейде йому в криміналі скоріше, ніж на війні, а жінкою і дітьми не має журитися, бо люди будуть їм помагати.

Ця розрада тільки ще більше лютила Мокана «Аби-сте по тій правді здорові були, по якій говорите, – думав він собі. – Ой, люди поможуть. Таке поможуть, як ці свідки помогли...

А я цих глухматів три дні з гір до міста звозив і три дні годую тут, гей волів. А він мені тепер каже, шо люди ... поможуть. Не питають мого криміналу, але заговорюють мене, аби їх вів до Муська на горівку та на буженицю» (с. 174).

Неозвученість відповідей Мокана зумовлена тим, що він зрозумів: марне говорити, оскільки немає умов для партнерського діалогу; вони втрачені в судовій залі через вибір кожним зі свідків позиції самозбереження, через те, що в них інші, як у нього, моделі світосприйняття і світоперетворення, де окреслювався би й образ України, а отже, відсутні засади когнітивно-оцінного погодження дій комунікантів (його і свідків), відсутність співпереживання: для свідків емпатійні² кроки проникнення в думки й почуття Мокана були занадто обтяжливими.

Внутрішньоформна номінація в наведеному фрагменті тексту також безпосередньо не використана, але імпліцитно вона залишається включеною в інтерпретаційну модель, яка «розшифровує в тексті транс-

¹ Мамардашвілі М. К. Картезіанські роздуми. Київ: Стилос. 2000. С. 45.

² Емпатія – «здатність індивіда емоційно реагувати на переживання інших людей, розуміти їх стан, відчуття і думки» (Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. С. 121).

крипцію того, що він ховає і виявляє водночас»¹, показує, які висловлювання-події² розгортають закладений у початкових рядках новели конфлікт і яка модальність формується унаслідок її пов'язаності з «висловленнями, які їй передують або виникають слідом за нею»³.

Репліки-висловлювання свідків і формують той емоційно-оцінний семантичний простір, що оприявлює характер стосунків між ним і свідками, в якому домінують, «детранскрибованими» Моканом є значення, що окреслюють узагальнений образ свідків, оприсутнений у внутрішньомовленнєвих міркуваннях Мокана – «*голови читальні в Рогізні*»:

(Ні, вона їм не потрібна.
«Таким цапам треба України?» «Смоли їм у горло, ще й обухом у голову!» с. 175);

«То нарид?» («Ні, то гаде сорокате!» с. 175);

Вони питають мого криміналу? (Ні. «Не питають мого криміналу...» с. 174);

Вони думають про моє майбутнє,
про те, що буде зі мною?;
чи пересижу катушю? (Ні, це «облесники ненаїсні...», серед них є й ті, що «свідчили на два боки...». «Вони й тепер глипають навперед себе на Мокана, то обзираються на жандармів, наче хотіли б впевнитись, хто їх заведе до шинку на полуденок» – с. 174-175).

Окреслений конфронтаційний емоційно-оцінний простір, де «розгортаються мовні події, ще не означає замкнутості його в непроникній ізоляції, це також не означає замкнутості його в самому собі; це означає дати йому повну волю, щоб описати взаємодію відношення у ньому та поза ним»⁴, щоб показати причини змін, які відбулися в мовленнєвій поведінці свідків, а отже, підкреслити трансформацію орієнтацій бадік, для яких полуденок після зустрічі з Паладюковою донькою уже перестане бути визначальним. Маленька писанкарка вивела їх за межі звичних вмисних переживань; «*усміхнені писаночки з кошелика доньки Паладю-*

¹ Фуко Мішель. Одиниці мови. *Археологія знання*: пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. С. 39.

² «... висловлювання завжди є подією, що її ані мова, ані смисл ніколи не можуть повністю вичерпати (Фуко. Там же. С. 46).

³ Фуко. Там же. С. 46.

⁴ Фуко. Там же. С. 47.

кової» (с. 178) сколихнули в душах бадік те далеке, здавалось би, зовсім забудьте, що не корелювало із «судовою» і «післясудовою» інтенційною настроєністю і, на перший погляд, не здатне було вписатися в нові «умови – орієнтованої – на – погодження – дії»¹, де значущими імпліцитно ставали наративи про Паладюкову й Моканову Україну, які відкрили нові для них «феномени явленості істини або реальності»², протилежні тій, що була оприявлена в судовій залі розправ й означувалася як свідчення свідків.

Як бачимо, внутрішньоформна ключова номінація хоча й не є повторюваною, однак на імпліцитному рівні виступає важливим когерентним засобом тексту, об'єднуючи ті його фрагменти, де визначальними є репліки-характеристики комунікантів, тематично включених в обговорення судової події. Серед них наявні:

«високий, гей бузьок, свідок з бесагами на плечах»; «сухотварий, маленький» бадіка у великій баранячій шапці; «лицатий і кумкатий» односелець; «кругленький, як булочка» свідок», який обіймає Романа і дивується:

– А я, хло', заложився з Митром Поненюковим, що ти виштрикнеш, та й що з того, програв заліжку!

Присутні тут і тоті свідки, що «йшли подалеки, вгадували, що Мокана зженуть... зі світа у криміналі, аби більше не вступався за селом» (с. 174-175).

Сказане кожним зі свідків органічно вплетене в загальний наратив погодження, змиренності із тим, що сталося, яскраво сфокусоване як оправдання своїх дій в одній із реплік свідка:

– Ромчику, братчику, ми в жмені тепер, їх право, а наш кримінал! (с. 174).

У жодному з висловлень, як і в цьому, немає й натяку на каяття за свій вчинок, у жодному з них не оприявлені ті «тексти свідомості»³, у яких хоча б пунктиром був означений зоряний слід «тої України», за яку боролися чи й віддали своє життя інші. Однак цей структурно-семантичний фрагмент тексту є вагомим у реалізації макрозадуму авто-

¹ «... кожне комунікативне погодження – незалежно, чи досягнуто воно перше, чи повторно – повинно базуватися на конкретних і очевидних засадах. Засади ж мають ту властивість, що завжди спонукають нас займати або позитивну, або негативну позицію. Таким чином умови – орієнтованої – на – погодження – дії завжди містять у собі безумовне» (Юрген Габермас. Філософія як берегиня та інтерпретатор. *Після філософії: кінець чи трансформація?* : Пер. з англ., упоряд. К. Байнес та ін. Київ: Четверта хвиля, 2000. С. 277).

² Мамардашвілі М. К. Картезіанські роздуми. Київ: Стилос. 2000. С. 100.

³ «Я казав, наприклад, про ... феномени явленості істини або реальності у прозорому чуттєвому тілі, які безпосередньо є розумінням. Ці речі я буду називати «текстами свідомості» (Мамардашвілі М. К. Там же. С. 100).

ра, який підводить читача до своєрідного смислового порогу, до межі, яка визначає не таку, як дотепер, модель мовомислення учасників події. «Акт думки весь цілком міститься в миті»¹, і ця мить, як уже було сказано, – зустріч із дівчинкою – визначила й Мокану, і бадікам інший життєвий орієнтир, створила кооперативні, а не конфронтаційні умови спілкування – «умови – орієнтованої – на – погодження – дії»: Мокан переконався в немарності своїх зусиль як оборонця народу; для свідків-бадік дійсність також повернулася іншим ракурсом, і їм відкрилося те, що раніше (в процесі свідчення в судовій залі) було закрито пеленою себелюбства і себезбереження, а зараз їм, як і Моканові, ці «усміхнені писаночки» на кримінальному мурі зоряними пальчиками доньки Паладюкової виписали знаки, які раніше були для них не прочитуваними, представляли забуту (чи взагалі незатребувану?) емоційно-ментальну систему письма.

І тепер те, що було зашифровано, що не оприявлювалося «текстами свідомості», стало чітким, прочитуваним, умотивованим, що й спонукало цих поважних газдів признатися:

– *Адїт, таке воно мале та невидне, а стариню завстидало!* (с. 178).

У гуцульському говірковому мовленні словосполучення «завстидати газду (газдиї)», як і «завстидати стариню», є рідковживаним, оскільки семантична структура слова «газда» не передбачає сполучуваності з тими мовними одиницями, які містять негативні семи (завстидати, зганьбити, спаялюжити та ін.), вносячи у висловлення стосовно газди відповідні конотативні напластування; тобто в процесах комунікації ілюкитивна сила використовуваних висловлень, як правило, не спрямована на досягнення перлюкитивного ефекту – «завстидати газду», бо «праўдівих гáздиї ш'інуйут / а нї ўстидáйут».

Якщо ж учинки особи, означеної як *газда*, не викликають схвалення, пошанівку, то вона й не сприймається як *газда* – людина, гідна поваги².

В аналізованому тексті словосполучення «стариню завстидало» [малé д'їч'é] є важливим смислотвірним засобом: дівчинка не промовила жодного слова, яке могло б образити бадік («ци хот' крїшку урвáти

¹ Мамардашвілі М. К. Там же. С. 38.

² Характеризуючи таку особу, у гуцульському говірковому мовленні використовують відповідні висловлення:

«Газда за ўстит маў би шош отакé казáти / а цес ад'ї шо гóвóри / то шó / це йе газдá?»;

«Оцé / мáйїш тоб'ї / газдá / і хто би спод'їваўсе? / А йїгó шо / мáли за газду?»;

«Відите / на шо спосїбнїй / а ш'ї ракуваўсе газдóў / И:ї / лиш'їт / де йїмў до газдиї?»;

«Аг'ї / то це газдá? / то пустéч'ї / пустé пустéч'ї»;

«Аг'їмої / йак йа обрахуваўсе / маў йїгó за газду / а цéму ч'олóв'їкови ї блїско кóло гáздиї ни пасуїї бўти».

йім гóнору»). Навпаки. Звертанням до них вона висловлює їм свою глибоку шану («... вуєчки добрі та тишні», «вуєчки файні та тишні»; «Абесте тривали, вуєчки срібні») (с. 176-177) і просить цих поважних газд, **яких сприймає за одностайців батька**, що загинув за «тоту Україну», лише про одне: щоби вони «хоть сьогодні увечір, хоть завтра запалили у ліщинах над Прутцем вогонь за дедєву душу» (с. 176) – на тому місці, де була їхня хата, яку спалили вояки, убивши батька¹, а за це обіцяє їм списати по кошелікові писаночок.

Дівчинка прагне, щоби пам'ять про батька і справа, якій він присвятив життя, не померкли і щоб неня, яка вже рік у катуші, відчула турботу донечки; щоб і до неї у ці похмурі мури прийшов Великий День (Великдень), асоційований з усміхненими писаночками, списаними маленькими ручками:

– Буде й нені, буде й багнетникам простибі за того, що передадут нені (с. 176).

Зустріч і розмова бадік з маленькою писанкаркою в досліджуваному тексті – це своєрідна точка внутрішнього «перемикання кодів»², актуалізація іншого «Я» у кожного з дорослих, що спричинило зміну їх внутрішнього стану й оцінки дійсності: «тишні та добрі», «вуєчки срібні» самі себе завстидали, бо «йек такé гóн:о було се стáти», що таке «мале та невидне», а спромоглося на велике й не проминуше, на що «ўни / старин'á / ни гóн':і були спромоч'ісе», і висловлення «тота Україна» тільки тепер (через писаночки з кошеліка доньки Паладюкової) почало відкривати їм ширші обрії буття, того буття, в координатах якого нейтралізувалися поняття відчуженості, деперсоналізації людини в суспільстві, а викристалізувалася така його ознака, як одностайність дій, умовно спрямованих на погодження з тим, що сповідував Мокан, з тими світоглядними орієнтирами, яких дотримувалося подружжя Паладюків,

¹ – Ти чия, небого?

– Івана Паладюкового.

– Того, що в ліщинах сидів над Прутцем?

– Того самого.

– Того, що його вояки убили?

– Того самого.

– Що его звали радикалом та й ему хату спалили?

– Того самого.

– А що ти в такім місті робиш?

– Я тут у панів служу та й прийшла неню видизнати...

– Та за що, хло', єї катуєют?

– Та це саме, що дедю убили..., адіт, за тоту Україну (с. 176).

² «... для Декарта існує точка інтенсивності, коли можна подолати хаос. І ця точка інтенсивності або точка перемикання кодів...» (Мамардашвілі. Там же. С. 48).

із вчинками їхньої донечки, писаночки¹ якої набули символічного значення. **Вони почали уособлювати тяглість поколінь – борців за «тоту Україну» – і невмирущу пам'ять про них:**

Бадіки прирікали, що з радної душі запалить вогонь, за її дедю зараз, як лиш додому прийдуть, аби всі гори знали, що Паладюкова пам'ять сяє (с. 176).

Таким чином, внутрішньоформна ключова номінація *писанки* в досліджуваному тексті – вагома когерентно-інтегровальна змістовірна величина, когнітивно й емоційно навантажена мовна одиниця, включена в процеси проспекції і ретроспекції.

Це значущий сюжетно-образотвірний засіб, що імплікує значення, важливі для розкриття прагматичних компонентів значення, закладених у текстових ситуаціях спілкування, що виражають інтенції комунікантів, прагнення їх досягти перлокутивного ефекту.

Виділене ключове слово, об'єктивуючи відповідний концепт (*писанка*), тісно пов'язане з тими мовними одиницями, що вербалізують такі ціннісно орієнтовані величини ментального «лексикону», як *Великдень, Живий (Чистий) Четвер, Україна*, що сприяє синкретизації змісту тексту.

Внутрішньоформна номінація *писанки* – національно маркований знак, лінгвокультурема, семантичний атрактор тексту, що надає йому цілісності й завершеності.

Література

1. Дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2008. С. 60.
2. Голянич М. І. Мовний портрет села Тюдів. Словник. У 2-х т. Т. І. А – М. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. С. 87-88.
3. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра. 2006. С. 582.
4. Ковалик І. І. Текст як об'єкт лінгвістичного аналізу. *Питання українського і слов'янського мовознавства*. Вибрані праці. Частина II. Упоряд. З. Терлак. Львів – Івано-Франківськ, 2008. С. 412.
5. Мамардашвілі М. К. Картезіанські роздуми. Київ: Стилос. 2000. 311 с.
6. Марко Черемшина. Писанки. *Карби*. Київ: Дніпро. 1974. С. 174-178.
7. Потєбня А. А. Мысль и язык. Київ: СИНТО. 1993. С. 100-101.

¹ Ключове внутрішньоформне слово разом із іншими спільнокореневими формами у тексті семантичний конекторний ряд, що виступає засобом інтегрування змісту новели: *писанка (писанки); писаночки красні, писаночки писані; удавати писати [писанки]* (– Та й така мала удаєш писати?); *повиписувати* (– Я і вам по кошеликові повиписую...); *писарочка* (– Аби тебе, писарочко, ручки не зболіли!..).

8. Потебня О.О. Естетика і поетика слова: Збірник. Пер. з рос., упоряд., вступ. ст., приміт. І.В. Іваньо, А.І. Колодної. Київ: Мистецтво, 1985. С. 34.
9. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. С. 121.
10. Фуко Мішель. Одиниці мови. *Археологія знання*: пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. С. 39.
11. Юрген Габермас. Філософія як берегиня та інтерпретатор. *Після філософії: кінець чи трансформація?*: Пер. з англ., упоряд. К. Байнес та ін. Київ: Четверта хвиля, 2000. С. 277.

INTERNAL FORM KEY NOMINATION IN THE INTEGRATION OF THE CONTENT OF MARKO CHEREMSHYNY'S NOVEL "PYSANKY"

Mariia Golianych

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57;
e-mail: mariia.holianych@pnu.edu.ua*

This article examines the meaning and functional significance of intra-form nominations with a pronounced internal form within Marko Cheremshyna's novel "Pysanky." These nominations serve as both a setting and a means of integrating the novel's content.

The research proved that among various linguistic means that contribute to the coherence of the text and the development of its evaluative and symbolic meaning, your role belongs to a new word.

The significance of such a linguistic unit in an artistic text is significantly enhanced if the internal form of the word is a component of its semantic structure - a conceptual feature fixed in it.

The internal form, included in the utterance (through the key nomination), proves how the speaker feels about what he is talking about and shows the communicator's intentions.

The article proves: that the key intra-form nomination of the Easter egg in Marko Cheremshyna's novel of the same name is a significant semantic scrap of the text, its evaluative and cognitive marker, an expression of hidden signs of its existence.

The selected nomination is significant because, in the studied text, this nationally marked linguistic unit acquires additional semantic increments, giving the text integrity and completeness.

Keywords: *internal form nomination, internal word form, text coherence, keyword, artistic text.*